

TERRA ENDINS

REVISTA DE GEOLOGIA

SÈRIE B

Nº 283 NOVEMBRE – 2011

ISSN 1131 – 5407

D.L.B. 5.635 - 90

12 pàgines

**RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I
MINERALÒGICA PER LES COMARQUES DEL
PALLARS JUSSÀ I DE LA NOGUERA: DES DE LA
POBLA DE SEGUR AL PAS DE TERRADETS I A
L'AIGUABARREIG DE CAMARASA**

Josep M. Mata-Perelló

Aquest recorregut va ésser experimentat amb docents el dia **30 DE JULIOL DEL 2010**

RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA PER LES COMARQUES DEL PALLARS JUSSÀ I DE LA NOGUERA: DES DE LA POBLA DE SEGUR AL PAS DE TERRADETS I A L'AIGUABARREIG DE CAMARASA

Per Josep M. Mata – Perelló

ADVERTIMENT PREVI

Com en altres recorreguts de RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA ..., si es disposa del temps suficient, poden efectuar-se passant per totes les parades i filloles. En cas contrari, recomanem prescindir de les anomenades PARADES - CONDICIONALS.

A l'igual que en altres recorreguts, recomanem cercar la màxima informació sobre l'estat dels camins.. Tot i així, sovint serà millor fer els diferents recorreguts dubtosos a peu.

Per d'altra banda, i com de costum, recomanem tenir el màxim respecte per la natura, tant al llarg d'aquest recorregut, com en qualsevol moment, al marge d'ell.

INTRODUCCIÓ

El recorregut d'aquest itinerari es desenvoluparà íntegrament per diferents indrets del *Sistema Pirinenc*. Així, s'iniciarà al denominat *Mantell de Boixols*, pel qual es transitarà fins arribar prop de Talarn, entre afloraments de materials eminentment mesozoics. Seguidament es penetrarà al *Mantell del Montsec*, que ja no s'abandonarà fins a cloure el recorregut de l'itinerari. En aquest recorregut es transitarà també entre afloraments de materials mesozoics, fonamentalment del Cretàcic.

Tot aquest recorregut s'efectuarà quasi íntegrament per dues comarques; concretament per la del Pallars Jussà i per la de la Noguera.

OBJECTIUS GENERALS

Es centraran en els aspectes geològics, estructurals, geomorfològics i mineralògics que apuntarem a continuació:

1.- Estudi de l'estructura dels relleus prepirinencs de la *Unitat Sud-pirinenca Central*, que es tallaran entre la les immediacions de la Pobla de Segur, Salas de Pallars i Talarn. Aquests relleus, pertanyen al *Mantell de Boixols*.

2.- Estudi de l'estructura dels relleus prepirinencs del *Mantell del Montsec*, que es tallaran entre la les immediacions de la població de Talarn i el Pas de Terradets.

3.- Estudi de l'estructura dels relleus prepirinencs del *Mantell de la Serra de Sant Mamet* i del *Mantell de les Serres Marginalis*, que es tallaran entre la les immediacions del Pas de Terradets i les de Camarasa.

4.- Estudi i observació dels materials mesozoics (del Triàsic, Juràssic i Cretàcic), i del cenozoic (fonamentalment de l'Eocè i de l'Oligocè), que formen part dels relleus esmentats al paràgraf anterior.

5.- Estudi de les estructures més meridionals del *Mantell de Boixols* (de la *Unitat Sudpirinenca Central*). Així com de les relacions existents entre aquest darrer i el *Mantell del Montsec*. I les existents entre aquest mantell i el de Sant Mamet i el de les Serres Marginalis.

6.- Estudi i observació dels oligocènics postorogènics, els quals cobreixen ocasionalment els anteriors.

7.- Reconeixement de diverses mineralitzacions situades al llarg del recorregut del present itinerari, generalment poc importants.

8.- Observació de les explotacions mineres relacionades amb les mineralitzacions esmentades a l'apartat anterior, si s'escau

9.- Observació dels diferents indrets relacionats amb el *Patrimoni Geològic i Miner*, que anirem trobant al llarg del present recorregut. En concret, cal fer esment del *Pas de Terradets*

ANTECEDENTS BIBLIOGRÀFICS

En relació a aquest recorregut, hi ha diversos antecedents parcials nostres, publicat els darrers anys: MATA-PERELLÓ (1995, 1996, 2002a, 2002b i 2009). Tot i així, no hi ha cap itinerari que segueixi un recorregut semblant al del present.

Pel que fa a les mineralitzacions que veurem en aquest itinerari, cal dir que també ja estat prèviament descrites per nosaltres en MATA-PERELLÓ (1991). En aquest treball es fa referència a les mineralitzacions catalanes en general.

I pel que fa a l'estructura geològica, ens remetérem a RIBA et altri (1976), i a GUIMERÀ et altri (1992). En ambdós treballs, es fa referència a l'estructura geològica dels Països Catalans. Per d'altra banda, també ens cal fer referència de ROSELL (1970); així com de l'IGME (1994).

Finalment, cal dir que tots aquests treballs, es trobaran relacionats, per estricta ordre alfabètic, dintre de l'apartat dedicat a la BIBLIOGRAFIA, al qual es remetem, pel que s'escaigui.

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT DE L'ITINERARI

Aquest recorregut, s'iniciarà a la localitat de la **Pobla de Segur**. Des d'aquí s'anirà sempre cap al Sud, primer per tal d'anar cap a les immediacions de **Puimanyons**, per on s'efectuarà una aturada.

Més endavant, després de retornar a la població de **Pobla de Segur**, el recorregut es dirigirà cap a les immediacions de **Talarn i Tremp**. En aquest tram s'efectuaran dues aturades més.

A continuació, el recorregut de l'itinerari continuarà cap al Sud, passant per diversos indrets com: **Puigcercós i Cellers**, per on es faran diverses aturades. Tot seguit anirà cap al *Pas de Terradets* per on es realitzarà una nova aturada.

El tram final del recorregut es dirigirà per la carretera del *Doll* (la C-13), passant per **Sant Oisme** i per les immediacions de **Fontllonga**. Finalment s'arribarà fins prop de **Camarasa**, realitzant-se la darrera aturada al peu de la presa, on hi ha l'*aiguabarreig del Segre i de la Noguera Pallaresa*.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

En aquest recorregut hem situat, com ja és habitual en tots els itineraris, una sèrie d'**ESTACIONS** o de **PARADES**, que anirem veient a continuació. En cada cas, els hi donarem una denominació que podrà correspondre a algun paratge proper. També indicarem el terme municipal i la comarca on es troba.

Per d'altra banda, en cadascuna de les parades, indicarem entre parèntesi el número del "Mapa Topogràfic", a escala 1:50.000, on es troba situada la parada considerada. En aquesta ocasió serà algú dels tres següents: **214** (o de Sort), **252** (o de Tremp) i 328 (o d'Artesa de Segre).

Així doncs: la relació ordenada de las parades que constitueixen aquest itinerari, és el següent:

PARADA 1 – CONDICIONAL. CAMÍ DE PUIMANYONS (*Puimanyons, terme de la Pobla de Segur, comarca del Pallars Jussà*). (Full 252)

*El recorregut cal iniciar-lo a la mateixa població de la **Pobla de Segur**, prop de l'Estació del Ferrocarril. Tot seguit cal agafar el carrer Camil Cases, que surt de la carretera de Tremp. Després cal pujar cap al poble esmentat. Abans d'arribar-hi, a uns 150m, i en ésser a un collet, cal agafar un camí per la dreta, que va cap a una antiga*

explotació de calcolutites. Cal anar-hi. I, així, des de la parada anterior, s'haurà efectuat un recorregut proper als 2 Km.

En la major part del recorregut, s'han anat tallant els materials mesozoics cretàtics, els quals pertanyen al Mantell de Boixols. Aquests són precisament els que apareixen a l'indret de l'aturada.

En aquest indret hi ha un aflorament dels nivells sorrencs i calcolutítics del Maestríxià. Per sobre s'hi troba un escull coral·lí. I als nuclis dels coralls es troben cristallitzacions de CALCITA i de CELESTINA. Aquesta darrera, molt abundant, acostuma a presentar-se radiada.

Per d'altra banda, cal dir que aquests materials calcolutítics han estat explotats en aquest lloc, fent-se paleses les instal·lacions d'una antiga teuleria, quasi totalment enrunades.

PARADA 2 - CONDICIONAL. EXPLOTACIONS SORRENQUES DEL CAMÍ DE SANTA ENGRÀCIA, (terme de **Talarn, comarca del Pallars Jussà). (Full 252).**

*Després de fer l'aturada anterior, cal retornar de nou a **la Pobla de Segur**. Seguidament cal seguir cap al Sud per la comarcal C-147, per tal d'anar cap al Sud. Així, es passarà pels trencalls de Sant Joan de Vinyafrescal i de Salas de Pallars. Posteriorment s'arribarà al trencall d'on eix per la dreta la carretera-camí de **Santa Engràcia**, que ens caldrà agafar.*

A uns 2 Km de l'inici del camí-carretera es troben unes petites explotacions sorrenques, on cal fer la present aturada. Així, des de la parada anterior, haurem recorregut entre 9'5 i 10 Km.

En aquest recorregut hem anat trobant els afloraments dels materials cretàtics del Mantell de Boixols. Tot i així, en aquest lloc hem trobat uns nivells sorrencs del Cretàcic Superior, els quals pertanyen a la Formació Areny.

Cal dir al respecte d'aquesta materials, que han estat explotats a diferents indrets de la Conca de Tremp; tot i això, la major part d'aquestes explotacions es troben actualment aturades.

PARADA 3 - CONDICIONAL. CARRETERA A LA POBLA DE SEGUR, (terme de **Talarn, comarca del Pallars Jussà). (Full 252).**

Després de fer l'aturada anterior, cal retornar de nou a l'antiga carretera C-147, per tal de continuar cap a Talarn i cap a Tremp. Així, a menys de 2 Km de la parada anterior, n'efectuarem un altra; en aquest cas per sota del poble de Talarn.

En aquest recorregut, s'han anat tallant els nivells ja esmentats a la parada anterior. Tot i així, per sota de Talarn, s'han fet clarament palesos uns nivells de tonalitats

ocre-rogenques, de característiques eminentment argiloses.

Aquests materials, que ja pertanyen al Mantell del Montsec (el qual aquí constitueix la Depressió Mitjana), formen part dels afloraments de nivells rogenchs, que pertanyen al Garumnià (Cretàcic Superior-Paleocè).

PARADA 4. BARRANC DE L'ESPONA, (Puigcercós, terme de Tremp, comarca del Pallars Jussà). (Full 290).

Des de la parada anterior, cal continuar, cap al Sud, sempre per la carretera comarcal C-147. En aquest recorregut aviat centrarà a la població de **Tremp**, que ens caldrà travessar totalment. A la sortida, per la mateixa carretera ens caldrà seguir cap al Sud, tot deixant a l'esquerra el trencall d'Isona (i més endavant, a la dreta, el trencall del Pont de Muntanyana). Després de passar per les proximitats del **Palau de Noguera**, arribarem al trencall de **Puigcercós**. En arribar-hi i trobar-lo, cal anar cap a l'Oest, per tal d'arribar prop del Barranc de l'Espona. Així, des de la parada anterior, caldrà efectuar un recorregut proper als 10 Km.

En aquest recorregut, es van tallant els materials mesozoics i els cenozoics del *Mantell del Montsec*, que aquí constitueixen la *Depressió Mitjana*. Entre aquests materials, predominen els cretàcics del Garumnià. En qualsevol cas, aquests materials presenten un clar cabussament de components septentrionals.

En aquest indret, hi ha una interessant (i alhora impressionant) esllavissada, succeïda l'any 1881, i en la qual encara es poden veure fàcilment els despreniments, i les superfícies d'esllavissada. Com a conseqüència d'aquesta esllavissada, va canviar-se l'emplaçament de l'esmentat poble.

PARADA 5. ESTACIÓ DE SELLERS, (Sellers, terme del Castell de Mur, comarca del Pallars Jussà). (Full 290).

Des de la parada anterior, cal continuar per la carretera comarcal C-147, tot anant cap al Sud. Així, aviat s'arribarà al trencall de **Guàrdia de Noguera**, que quedarà a la dreta de la carretera. Més endavant, en uns 6 Km arribarem a l'Estació de Sellers, on farem una nova aturada, totalment dintre de la comarca del Pallars Jussà, on ens trobem des de l'inici del recorregut.

En qualsevol cas, durant aquest recorregut des de la parada anterior, haurem anat trobant afloraments dels materials mesozoics del *Mantell del Montsec*. Així, ens continuem trobant dintre d'aquest mantell.

Des d'aquest indret, es pot veure una interessant perspectiva dels sectors septentrionals del Montsec; així com de la denominada *Depressió Mitjana*, la qual també es troba dintre del *Mantell del Montsec*, encara que als seus sectors més septentrionals.

Així, des d'aquest indret, i mirant cap al Nord, es pot veure un cabussament generalitzat de component septentrional. I tanmateix es pot observar com els materials fins

de les calcolutites grisenques, amb alternances del mateix color, dibuixen un conjunt força clar de l'anomenat *relieve en cuesta*

PARADA 6. FONT DE LES BAGASSES, (terme de **Camarasa - la Fonòloga**, comarca de la Noguera). (Full 290).

Després de realitzar la parada anterior, cal seguir baixant cap al Sud, per tal d'arribar a la *font de les Bagasses*, per on farem una nova aturada, després d'un recorregut, de més de 6'5 Km, des de la parada anterior. En aquest trajecte, hem passat de la comarca del Pallars Jussà a la comarca de la Noguera, on som ara situats.

En tot aquest recorregut, s'han anat tallant els materials mesozoics que constitueixen el *Mantell del Montsec*, com ja hem dit anteriorment. I aquests materials, són els quins afloren en aquest indret de la parada.

Des d'aquest lloc, es pot gaudir d'un immillorable punt d'observació dels materials mesozoics (en especial dels trams carbonatats del Juràssic i del Cretàcic), que constitueixen el Pas de Terradets, i que formen part del *Mantell del Montsec*. Al respecte d'aquest darrer, cal dir que en successives fases del recorregut des de la parada anterior, hem anat sempre recorrent afloraments dels materials mesozoics acabats d'esmentar.

PARADA 7. CRUÏLLA DE LA CARRETERA AL DOLL I A ÀGER, (terme de **Camarasa - la Fonòloga**, comarca de la Noguera). (Full 290).

Després de realitzar la parada anterior, cal seguir cap al Sud, fins arribar a la cruïlla entre les carreteres C-12 i C-13. En arribar-hi, a uns 7 Km de la parada anterior, n'efectuarem una aturada.

En aquest recorregut hem anat trobant afloraments dels materials mesozoics, que ha hem vist anteriorment a les aturades anteriors. Per d'altra banda, ens trobem al *bell mig* del Sinclinal de Gerri de la Sal. vist les diferents litologies que podem trobar en les proximitats del nucli del Sinclinal d'Agar

En aquest recorregut, hem continuat trobant els materials mesozoics del Cretàcic. Per d'altra banda, hem passat del *Mantell del Monsec* al *Mantel de Sant Mamet*. On ara estem situats. Tots aquests materials formen part del Sinclinal d'Agar i més concretament del seu flanc nord. A l'esquerra dels materials del Garumnià en podem veure uns altres de clars cabussant vers el nord. Es tracta de calcàries cretàciques de la sèrie del Montsec, aquesta matèria queda fora dels objectius d'estudi proposats en aquest itinerari, d'ella tan sols ens interessa la seva estructura tectònica.

PARADA 8. CAP DEL PORT DE FONTLLONGA, (**la Fontllonga**, terme de Camarasa - la Fontllonga, comarca de la Noguera). (Full 328).

Després d'efectuar la parada anterior, caldrà continuar baixant per la carretera comarcal C – 16 / C-147, per tal d'arribar fins al *Cap de Port de Fontllonga*. Així passarem per la **Baronia de Sant Oïme** i posteriorment per les immediacions del poble

de **Fontllonga**. En arribar a la part alta del port, podem per una nova aturada, a uns 8 Km de l'anterior.

En tot aquest llarg recorregut des de l'aturada anterior, s'han anat tallant els materials mesozoics a *Unitat de Sant Mamet*, on estem ara situats. A llevant d'on som podem veure l'*Anticlinal de la Serra de Sant Mamet*. En aquest recorregut, es van tallant diversos materials, Així, cal destacar els afloraments dels trams del Garumnià (Km 20'5 – 19'5). Es tracta de margues versicolors (tot i que predominen les tonalitats rogenques) i els trams de gresos.

Per d'altra banda, prop d'on ara som, prop del Km 21'5 es troba i es talla un ampli anticlinal, configurat en aquest lloc per les calcàries cretàiques (eminentment del Cretàcic Mig), que afloren per sota dels materials del Garumnià. Aquest accident, no és altre que l'*Anticlinal de Sant Mamet*.

PARADA 9. MIRADOR DEL DOLL, CARRETERA COMARCAL C-13, CAP A TREMP, (terme de Camarasa - la Fontllonga, comarca de la Noguera). (Full 328).

Des de la parada anterior cal continuar per la carretera comarcal C- 16 / C-147, per tal d'anar cap al Sud. En arribar a les immediacions dels Kms. 16 a 17, caldrà fer la present parada, després d'un recorregut proper als 5 - 6 Km, des de la parada anterior.

Inicialment, en aquest recorregut, hem trobat els materials cretàics del *Mantell de Sant Mamet*. Tot i així, prop del Km 18'5, traspasarem l'encavalcament d'aquells materials sobre els que ara trobem. Aquests són també els materials mesozoics que constitueixen la *làmina de la Serra de Mont-roig - Sant Jordi*. Aquests materials es troben formats fonamentalment per afloraments que pertanyen al Triàsic Superior (al Keuper), Al Juràssic i al Cretàcic.

En el primer cas, els materials del Keuper són fonamentalment nivells de guixos i d'argiles; mentre que en els altres dos casos, els materials del Juràssic i els del Cretàcic són eminentment carbonatats; tot i que en alguns casos, com al Garumnià (trànsit del Cretàcic Superior al Paleocè) predominen els nivells lutítics. així com els eminentment terrígens.

Des d'aquest indret, es pot veure una bona perspectiva de l'engorjament del Doll, produït en travessar el Riu Noguera Pallaresa la Serra de Sant Mamet.

PARADA 10. PONT SOBRE EL RIU SEGRE, DE LA CARRETERA C-13, (terme municipal de Camarasa - la Fontllonga, comarca de la Noguera). (Full 328).

Des de la parada anterior, cal continuar baixant per la carretera comarcal C – 13 / C-147, fins arribar al pont sobre el Riu Segre. En aquest indret, entorn al pont, cal fer la present aturada, després d'un recorregut aproximat d'uns 7 Km, des de la parada anterior. En aquest recorregut haurem passat per sobre de la Pressa de Camarasa.

En aquest recorregut, hem continuat trobant els materials esmentats a les aturades anteriors, que pertanyen a la *làmina de la Serra de Mont-roig - Sant Jordi*. Per sota, on estem ara situats es troba ja la *làmina de Sant Salvador - Sant Jordi Inferior*.

Des d'aquest indret, i mirant cap a l'Oest, es pot veure bé l'encavalcament dels materials mesozoics i cenozoics de la *làmina de la Serra de Mont-roig - Sant Jordi*, sobre els materials de la *làmina de Sant Salvador - Sant Jordi Inferior*. Aquest encavalcament es realitza mitjançant el Keuper, que és el qui actua com a "lubricant", als mateixos.

PARADA 11. AIGUABARREIG DEL SEGRE I DE LA NOGUERA PALLARESA, (terme municipal de **Camarasa - la Fontllonga**, comarca de la Noguera). (Full 328).

Des de la parada anterior, cal continuar per la carretereta que surt del pont, remuntant el Segre per la riba oriental. En uns 2 – 3 Km arribarem a l'aiguabarreig de Camarasa. En aquest indret farem la darrera aturada.

En aquest recorregut, sempre a la vora del riu Segre, haurem trobat afloraments dels materials carbonatats que hem esmentat anteriorment. Aquets materials encara formen part de la *làmina de Sant Salvador - Sant Jordi Inferior*, on som ara situats.

En aquest lloc hi ha l'aiguabarreig dels dos rius. Observant-lo es pot veure com cada un arriba amb una càrrega sòlida ben diferent. L'aigua de la Pallaresa es ben neta, sortint de la Presa de Camarasa, als peus de la qual ens trobem; mentre que les del Segre són força més enterbolides.

Per d'altra banda, des d'aquest indret es poden veure els congostos que formen els dos rius, entre els materials carbonatats de la *làmina de la Serra de Mont-roig - Sant Jordi*, per on es troba la pressa.

EN AQUEST INDRET FINALITZA EL RECORREGUT DE L'ITINERARI

BIBLIOGRAFIA EMPRADA

GUIMERÀ, J. et altri (1992).- Geologia (II), Història Natural dels Països Catalans, Vol. 2, 547 pag. *Enciclopèdia Catalana, S.A.* Barcelona

IGME (1994).- Mapa Geològic de España a escala 1:50.000 (Plan Magna). Fulla i Memòria nº 252 (Trempl). Inst. GeoMinero y Tecnol. España. Minist. Indústria. Madrid

MATA-PERELLÓ, J.M. (1991).- Els Minerals de Catalunya. *Arxius de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol.47, 545 pàgines. Barcelona

MATA-PERELLÓ, J.M. (1995).- Itinerari Geològic-Mineralògic pel Pallars Jussà i pel Pallars Sobirà: des de Puimanyons a Sort. *Inèdit*, 13 pàgines. Barcelona

MATA-PERELLÓ, J.M. (1996a).- Sortida de recerca geològica i mineralògica pels dos Pallars: des del Pas de Terradets al Pas de Collegats. *Inèdit*, 12 pàgines. Barcelona.

MATA-PERELLÓ, J.M. (1996b).- Recerca geològica i mineralògica pel Pallars Jussà i pel Pallars Sobirà: des de la Pobla de Segur a Montcortés i a Gerri de la Sal. *Inèdit*. 12 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1997).- Recerca geològica y mineralògica per la comarca de la Noguera: des de la Sentiu de Sió a Camarasa, al Pas de Terradets i a Corça. *Inèdit*. 16 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1999).- Recerca geològica i mineralògica per les comarques de la Noguera i del Pallars Jussà: des del Pont d'Alentorn a Vilanova de Meià, i des del Pas Nou al congost d'Erinyà. revista *Algeps*, nº 87, 10 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2001).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica a través de les comarques del Pallars Sobirà i del Pallars Jussà: des de Montardit a la Pobla de Segur i a Claverol, revista *Algeps*, nº 211, 10 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2002).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques de la Noguera i dels dos Pallars: des de Terradets a Sossís i a Hortonedà de la conca, i des de la Pobla de Segur a Gerri de la Sal *Inèdit*. 12 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2009).- Recorregut de recerca geològica y mineralògica per les comarques del Pallars Jussà i de la Noguera: des de la Pobla de Segur al Pas de Terradets. *Inèdit*. 12 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. i MONTANÉ GARCÍA, P. (2002b).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica pels dos Pallars: des del Pont de Bresca i de l'Hostal de les Morrerres a Sossís, i des de la pobla de Segur al port de Comiols. *Inèdit*. 12 pàgines. Manresa

RIBA ARDERIU, O. et altri (1976).- Geografia Física dels Països Catalans. *Edit Ketres*. Barcelona

ROSELL SANUI, J. (1970).- Explicació del Mapa Geològic, a escala 1:50.000, corresponent al full nº 252 (Trempe). Mapa Geològic de Espanya. *Inst. Geològic y Minero de Espanya*. Madrid